

4. Ministry of Finance of Ukraine (2019), "Implementation of the state budget", available at: https://www.minfin.gov.ua/uploads/redactor/files/MinFin_budget_2018_.pdf (access date April 23, 2019).
5. "Unperturbed trend. That prevented the 2018 budget from running", available at: <https://www.epravda.com.ua/publications/2019/02/20/645433/> (access date April 23, 2019).
6. "What prevented the 2018 budget from running", available at: <https://www.volynnews.com/news/all/shcho-zavadylo-vykonaty-biudzhet-2018-roku/> (access date April 23, 2019).
7. "Between the plan and the fact: why the state budget is not fulfilled", available at: <https://www.epravda.com.ua/rus/publications/2019/05/3/647499/> (access date May 04, 2019).
8. Korniienko, N.M. (2014), "Perspective Budget Planning in the System of Economic Development", *Ekonomichnyi visnyk universytetu DVNZ "Pereiaslav-Khmelnyskyi derzhavnyi universytet imeni Hryhoriia Skovorody"*, no. 23/1, pp. 216-222.

Стаття надійшла до редакції 10.05.2019 р.

УДК 338.439.5-035.57:637.1 (477)
JEL Classification Q 130, Q 180

Гурська І.С.,
канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри економіки підприємства,
Лук'янова М.М.,
канд. екон. наук, старший викладач
кафедри економіки підприємства,
Відокремлений підрозділ Національного університету
біоресурсів і природокористування України
«Бережанський агротехнічний інститут»

ФУНКЦІОНУВАННЯ ВІТЧИЗНЯНОГО РИНКУ МОЛОКА ТА МОЛОЧНИХ ПРОДУКТІВ

Hurska I.S.,
*can.d.sc.(econ.), assoc. prof., associate professor
at the department of economics of enterprise,*
Lukianova M.M.,
*can.d.sc.(econ.), senior lecturer
at the department of economics of enterprise,
Separated Subdivision of National University
of Life and Environmental Sciences of Ukraine
"Berezhany Agrotechnical Institute"*

FUNCTIONING OF THE DOMESTIC MARKET OF MILK AND DAIRY PRODUCTS

Постановка проблеми. Ринок молока і молочних продуктів є одним із основних компонентів продовольчого ринку, розвиток якого розглядається як умова соціальної і політичної стабільності та економічної незалежності держави. Україна має всі необхідні географічні та економічні умови для розвитку ринку молока і молочних продуктів, однак даний сегмент ринку має нестабільний характер, який обумовлений недостатньою кількістю сировини та її невідповідною якістю за стандартами ЄС. Такі проблеми призводять до зниження попиту на молочну продукцію вітчизняного виробництва, що вимагає подальших досліджень з метою вирішення існуючих проблем на науковому та практичному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значну увагу даній проблематиці присвятили свої праці такі науковці, як М. Ільчук [1], С. Кваша [2], Т. Мостенська [4], І. Новак [5], П. Саблук [9],

І. Свиноус [10], О. П'янкова [7], Ю. Кернасук [3] та ін. Проте, незважаючи на наявність значної кількості наукових досліджень із цієї проблематики, ще залишаються багато питань щодо сучасного функціонування ринку молока і молочних продуктів, які мають важливе науково-теоретичне значення та практичну цінність, зокрема визначення та оцінка ключових факторів впливу на функціонування національного ринку молока, що склалися в процесі формування попиту (споживання) та пропозиції на молоко та молочні продукти в сучасних умовах.

Постановка завдання. Метою дослідження є оцінка сучасного стану ринку молока та молочних продуктів в Україні на основі комплексного аналізу обсягів виробництва та реалізації, формування цін й рівня споживання молока та молочної продукції та обґрунтування пріоритетних напрямів забезпечення ефективного функціонування вітчизняного ринку молока та молочних продуктів.

Виклад основного матеріалу дослідження. Функціонування ринку молока та молочних продуктів відбувається під впливом дії складових ринкового механізму: попиту, пропозиції, ціни і конкурентоспроможності продукції. Ринковий механізм, реагуючи на попит через зміну цін, забезпечує відповідний баланс виробництва й пропозиції, оскільки це дві протилежні сили, які формують відносини на ринку.

Ефективне функціонування ринку молока і молочних продуктів залежить від взаємодії певних структур економічної системи даного ринку (рис. 1).

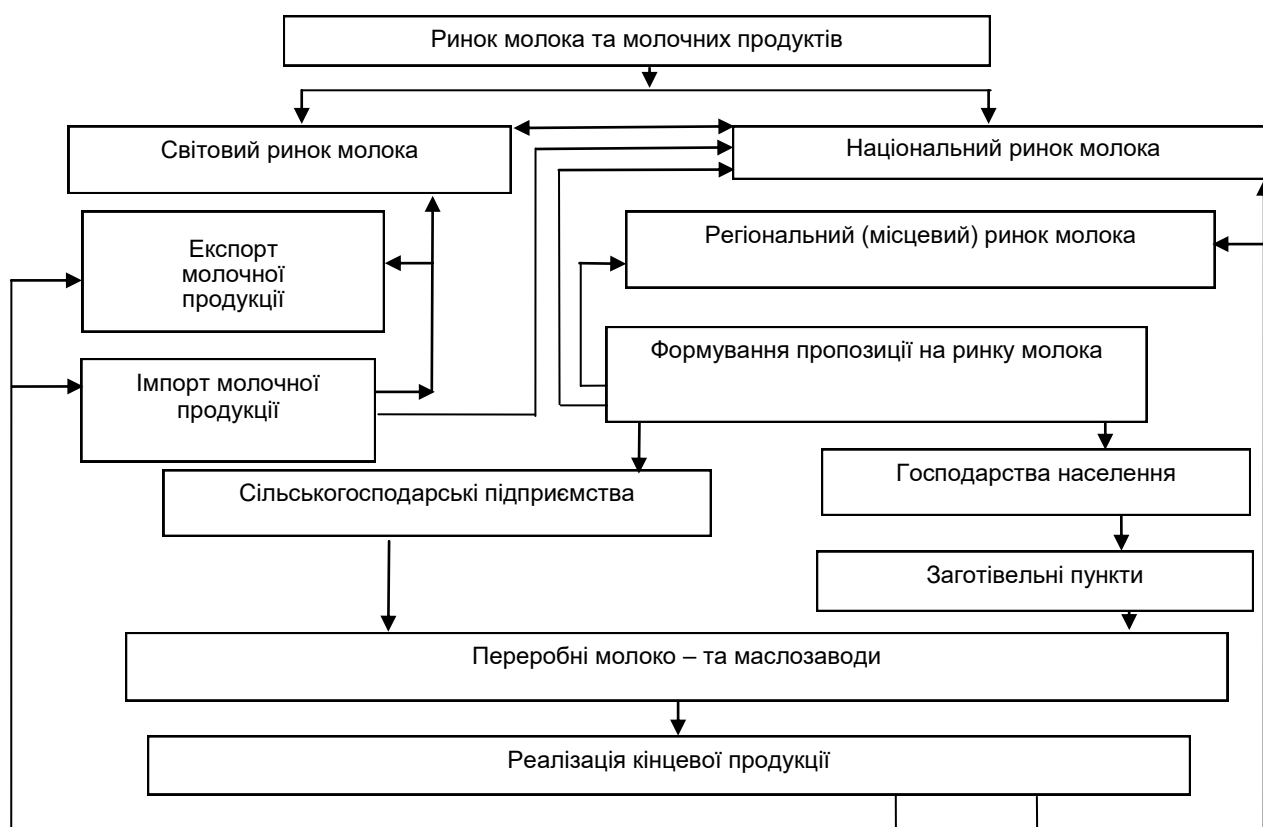

Рис. 1. Структура ринку молока та молочних продуктів

Джерело: власні дослідження

Структура ринку молока включає в себе: світовий та національний ринки молочної продукції, які забезпечують виробництво, переробку, систему збуту та реалізації продукції.

Щодо формування пропозиції на національному ринку молокопродуктів, то обсяги виробництва молока як сировини у господарствах всіх категорій протягом 2005-2017 рр. скоротилися на 3433,9 тис. т. У господарствах населення виробництво молока за вказаний період зменшилось на 3617,1 тис. т, а в сільськогосподарських підприємствах спостерігається незначна тенденція до нарощування обсягів виробництва даної продукції (табл. 1). Питома вага виробництва молока сільськогосподарськими підприємствами в 2017 р. становила 26,9 відсотки.

Виробництво молочної сировини в Україні забезпечує дрібнотоварний сектор, а саме – господарства населення. Як відомо, конкурентоздатність дрібнотоварного виробництва в масштабах ринку невисока. Тому проблема конкурентоспроможності молока (як сировини, як кінцевої продукції) постає в Україні особливо гостро. Її вирішення набуває надзвичайної ваги, оскільки від цього залежать такі процеси, як інтегрування України до світових ринків.

Таблиця 1

Динаміка виробництва молока в Україні, тис. т

Показники	Рік							Відхилення (+/-) 2017 р. до 2005 р.
	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	
Усі категорії господарств	13714,4	11248,5	11488,2	11132,8	10615,4	10381,5	10280,5	-3433,9
в т.ч. сільськогосподарські підприємства	2582,5	2216,6	2582,5	2647,5	2669,2	2705,6	2765,7	183,2
господарства населення	11131,9	9031,9	8905,7	8485,3	7946,2	7675,9	7514,8	-3617,1

Джерело: на основі звітності Державної служби статистики України [6]

Молоко належної якості сьогодні можуть постачати на ринок лише ті сільськогосподарські підприємства, де здійснюється механічне доїння, очистка й охолодження молока. Господарства населення не мають ні умов, ні можливостей забезпечити необхідний технологічний процес виробництва молока. На підтвердження вищезазначеного, розглянемо динаміку та структуру надходження молока за якістю на переробні підприємства (табл. 2).

Таблиця 2

Якість молока купленого переробними підприємствами за ґатунками

Показники	Сільськогосподарські підприємства		Господарства населення	
	2016 р.	2017 р.	2016 р.	2017 р.
Маса молока коров'ячого сирого, т	1853086	1951300	972483	985408
У перерахунку на молоко сире встановленої базисної жирності, т	1938866	2053887	986894	1004436
За ґатунками:				
екстра	267146	318340	43	377
питома вага, %	13,8	15,5	0,0	0,1
вищого ґатунку	705287	735358	493	1186
питома вага, %	36,4	35,8	0,1	0,1
I ґатунок	834686	809859	90598	90341
питома вага, %	43,0	39,3	9,2	9,0
II ґатунок	126101	184706	844978	875959
питома вага, %	6,5	9,0	85,6	87,2
неґатункового	5646	5624	50782	36573
питома вага, %	0,3	0,3	5,1	3,6
Масова частка у купленому молоці коров'ячому сирому, %:				
жиру	3,56	3,58	3,45	3,47
білка	3,05	3,07	2,93	2,94

Джерело: на основі звітності Державної служби статистики України [6]

Слід зазначити, що показники якості молока, яке надійшло на переробку від сільськогосподарських підприємств у 2017 р., покращились, порівняно з 2016 р. Так, кількість молока ґатунку «екстра» збільшилась на 51194 т (19,2 %), вищого ґатунку на 30071 т (4,3 %), а неґатункового зменшилась на 22 т (0,4 %). Протягом двох років майже незмінною залишається частка молока вищого ґатунку (36,4 та 35,8 %) в обсязі молока, що надходило на переробку від сільськогосподарських підприємств. У той же час, у 2017 р. від господарств населення переробними підприємствами було придбано для переробки 0,1 % молока ґатунку «екстра» за ДСТУ 3662-97, такою ж низькою є частка молока вищого ґатунку. В основному від населення на переробку надходить молоко II ґатунку (87,2 % від загального обсягу).

Однією з важливих проблем, що зумовлює кризову ситуацію на молочному ринку є порушення цінової кон'юнктури, яка характеризується декількома видами регіональних цін: заготівельні; роздрібні; оптово-відпускні; ринкові.

За останні п'ять років закупівельна ціна на молоко від сільськогосподарських підприємств в Україні майже зрівнялася із середньою ціною на молоко в країнах ЄС. Основною причиною подорожчання молока стало зростання собівартості молочної продукції, а також зменшення її пропозиції на ринку. У зв'язку з цим, ціна на молочну сировину зросла з 1126,9 грн/т у 2005 р. до 7234 грн/т у 2017 р. (табл. 3).

Таблиця 3

Заготівельна ціна на ринку молоко в Україні, грн/т

Показники	Рік							Відхилення (+/-) 2017 р. до 2005 р.
	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	
Сільськогосподарські підприємства	1126,9	2938,7	3364,0	3588,4	4347,3	5461,8	7234,0	6107,1
Господарства населення	1035,2	2563,4	3108,0	3189,9	3619,9	4351,4	5550,2	4515

Джерело: на основі звітності Державної служби статистики України [6]

Виробництво молока і молокопродуктів характеризується певними особливостями, які пов'язані з властивостями молочної сировини: транспортабельність на невеликій відстані, непридатність до тривалого зберігання. Тому створення стабільних каналів реалізації є гарантією, що надходження молока на молокопереробні підприємства буде ритмічним, що забезпечить населення продуктами щоденного попиту: незбираним молоком, кисломолочною продукцією, сиром, сметаною та іншими молочними виробами у достатньому обсязі. При цьому всі ланки технологічного ланцюга: «виробництво → заготівля → переробка → реалізація продукції» повинні функціонувати скоординовано.

Збут цих продуктів має локальний характер і задовольняють потреби регіонального ринку. Своєю чергою вершкове масло, тверді сири, сухе та згущене молоко можуть зберігатись тривалий час і охоплюють більш широкий ринок збуту України та ближнього зарубіжжя.

Вітчизняний ринок молока та молочних продуктів, як доводить Т. Л. Мостенська, формується переважно під тиском рівня купівельної спроможності населення [4]. Основними принципами сегментації ринку молочних продуктів є вік споживачів молочних продуктів із групи демографічних факторів, рівень доходів споживачів із групи економічних факторів.

Продукцію молочної галузі в цілому можна умовно розділити на два сегменти: сегмент традиційних продуктів (сметана, молоко, сир, масло) і нових продуктів (йогурти, десерти, пудинги, ароматизоване молоко).

На сучасному етапі розвитку українського продовольчого ринку важливим є пошук шляхів ефективного функціонування одного із його сегментів – ринку молока. Згідно Закону України «Про молоко та молочні продукти» від 24.06.2004 №1870-VI із внесеними змінами до закону в 2015 р., контроль за якістю і безпекою молока, молочної сировини та молочних продуктів повинно здійснюватися центральним органом виконавчої влади з питань аграрної політики разом з центральним органом виконавчої влади у сфері технічного регулювання та споживчої політики [8].

Національний ринок представлений значною кількістю переробних підприємств (понад 300) та великим асортиментом молочної продукції (більше 250 видів), що свідчить про передумови високої конкуренції між переробними підприємствами як за молкосировину, так і за ринок споживача.

Ситуація на молочному ринку України в 2017 р. була наступною: збільшилася пропозиція молока обробленого рідкого – на 86 тис. т, зменшилася пропозиція сирів сичужних та плавлених – на 154 тис. т (більш ніж удвічі), сирів свіжих – на 16,3 тис. т, кисломолочних продуктів – на 93 тис. т та масла вершкового – на 13 тис. т порівняно з 2005 р. (табл. 4). Спостерігається скорочення виробництва тих видів готової продукції (масло, сири, кисломолочні продукти), які потребують більше затрат на переробку і в результаті мають більшу вартість, на користь дешевшої – молока рідкого. Ці трансформації в структурі асортименту пропозиції молочної продукції зумовлені зниженням купівельної спроможності населення на внутрішньому ринку, а також заборонаю поставок молочної продукції в Росію та складністю доставки товару в країни Середньої Азії на зовнішньому ринку.

Ринок молока та молочної продукції слід характеризувати з позицій інтересів споживачів, які безпосередньо впливають на кон'юнктуру ринку. Формування його структури відбувається під впливом різних економічно-правових чинників і проявляється через купівельну спроможність, що визначається рівнем доходів населення, ціни на молочну продукцію, яка постійно змінюється через дію різних чинників. Фонд споживання молока та молочних продуктів в Україні, згідно з даними Державної служби статистики, за 2017 р. знизився на 2129,2 тис. т порівняно з 2005 р., і складав – 8495,9 тис. т за рік (табл. 5).

Таблиця 4

Формування пропозиції молочної продукції на ринку України, тис. т

Показники	Рік							Відхилення (+/-) 2017 р. до 2005 р.
	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	
Молоко оброблене рідке	864	801	972	1117	972	961	950	86,0
Масло вершкове	121	79,5	93,9	113	101	102	108	-13,0
Сир свіжий неферментований (недозрілий і невитриманий; включаючи сир із молочної сироватки та кисломолочний сир)	83,5	87,2	83,7	74,7	67,8	70,1	67,2	-16,3
Сири сичужні та плавлені	274	207	165	130	124	113	120	-154,0
Кисломолочні продукти	499	479	522	473	426	426	406	-93,0

Джерело: на основі звітності Державної служби статистики України [6]

Таблиця 5

Фонд споживання молока та молочних продуктів в Україні, тис. т

Країна, область	Рік							Відхилення (+/-) 2017 р. до 2005 р.
	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	
Україна	10625,1	9469,8	10050	9581,1	8995,0	8942	8495,9	-2129,2
Вінницька	398,4	355,5	355,2	349,8	343,8	327,3	318,1	-80,3
Волинська	280,2	249,0	251,9	244,9	230,8	218,8	218,4	-61,8
Дніпропетровська	670,4	598,5	661,7	675,0	635,8	663,5	647,2	-23,2
Донецька	911,5	793,0	902,7	864,6	732,9	720,4	682,8	-228,7
Житомирська	378,5	311,7	304,9	296,4	288,9	272,2	256,1	-122,4
Закарпатська	323,5	294,8	317,9	311,7	280,8	288,4	278,3	-45,2
Запорізька	353,8	318,8	338,5	344,6	328,1	317,7	285,0	-68,8
Івано-Франківська	421,1	365,3	372,8	360,7	358,5	388,7	376,4	-44,7
Київська	927,9	885,9	1059,2	1042,2	1031,1	1030,7	956,5	28,6
Кіровоградська	245,5	205,7	206,7	205,2	203,0	196,6	192,0	-53,5
Луганська	409,0	399,6	440,7	425,1	320,5	304,0	298,4	-110,6
Львівська	667,0	536,1	606,2	627,8	597,2	589,8	542,8	-124,2
Миколаївська	298,8	260,7	266,0	265,0	240,1	245,4	231,4	-67,4
Одеська	515,4	442,1	460,1	492,5	465,6	449,1	430,9	-84,5
Полтавська	385,4	328,2	351,9	342,8	322,9	312,2	298,2	-87,2
Рівненська	314,6	284,0	269,1	257,8	247,5	236,5	231,0	-83,6
Сумська	273,2	252,2	242,2	244,9	227,6	216,0	211,4	-61,8
Тернопільська	310,3	257,7	260,0	253,2	251,0	261,0	249,4	-60,9
Харківська	617,6	598,7	629,0	648,7	622,1	650,2	596,0	-21,6
Херсонська	245,3	203,4	214,7	225,8	208,3	225,9	214,9	-30,4
Хмельницька	390,6	322,1	326,6	318,6	302,4	290,3	285,9	-104,7
Черкаська	335,1	285,4	293,1	298,4	283,0	273,5	252,8	-82,3
Чернівецька	239,3	219,0	219,2	226,9	221,9	228,2	218,5	-20,8
Чернігівська	330,5	277,9	258,4	258,5	251,2	235,6	223,5	-107

Джерело: на основі звітності Державної служби статистики України [6]

Споживання молока і молочних продуктів в цілому по Україні зумовлене певними факторами: економічними та демографічними. До найбільш вагомих відносяться економічні, а саме купівельна спроможність населення, що визначає попит, оскільки його розмір формує пропозицію. Тобто, обсяги споживання в умовах ринку зумовлюють виробництво певної продукції. Демографічні фактори визначають співвідношення міського й сільського населення, його вік, звички, смаки, традиції та вподобання.

Споживання молока і молочних продуктів в Україні становило в 2017 р. на душу населення 200 кг за рік, що на 25,6 кг менше порівняно з 2005 р. Це значно менше від науково обґрунтованої річної норми споживання в розмірі 380 кг і становить лише 52,6% від норми (табл. 6, рис. 1).

Таблиця 6

Споживання молока та молочних продуктів (на одну особу за рік, кг)

Країна, область	Рік							Відхилення (+/-) 2017 р. до 2005 р.
	2005	2010	2013	2014	2015	2016	2017	
Україна	225,6	206,4	220,9	222,8	209,9	209,5	200,0	-25,6
Вінницька	232,9	216,0	218,9	216,7	214,0	205,0	200,9	-32
Волинська	268,8	240,1	242,1	235,0	221,3	210,0	210,1	-58,7
Дніпропетровська	193,7	178,9	200,5	205,5	194,7	204,6	200,3	6,6
Донецька	196,1	178,2	207,1	200,1	171,2	169,3	161,7	-34,4
Житомирська	282,9	243,1	240,9	235,4	230,8	218,8	207,2	-75,7
Закарпатська	259,4	236,6	253,2	247,7	223,0	229,1	221,1	-38,3
Запорізька	189,3	176,5	190,1	194,6	186,4	181,9	164,6	-24,7
Івано-Франківська	302,7	264,7	269,8	260,9	259,3	281,4	273,0	-29,7
Київська	208,5	196,3	231,2	226,3	222,8	221,7	204,6	-3,9
Кіровоградська	228,3	202,9	208,5	208,5	207,8	202,8	199,8	-28,5
Луганська	168,7	173,6	196,0	190,6	144,8	138,2	136,8	-31,9
Львівська	258,3	210,5	238,7	247,4	235,5	232,7	214,4	-43,9
Миколаївська	244,0	219,7	227,2	227,2	206,8	212,6	202,0	-42
Одеська	213,9	185,0	192,0	205,5	194,5	188,0	180,7	-33,2
Полтавська	246,5	219,7	240,5	235,8	223,6	217,9	210,0	-36,5
Рівненська	271,5	246,5	232,4	222,2	213,1	203,5	198,8	-72,7
Сумська	221,2	216,1	212,8	217,1	203,5	194,8	192,3	-28,9
Тернопільська	278,1	237,2	241,8	236,3	235,1	245,7	236,2	-41,9
Харківська	217,6	216,8	229,5	237,2	228,3	239,9	220,9	3,3
Херсонська	216,6	186,5	199,6	211,0	195,6	213,3	204,4	-12,2
Хмельницька	282,9	242,1	249,2	244,3	233,0	225,1	223,4	-59,5
Черкаська	248,4	221,2	231,8	237,6	226,9	221,1	206,2	-42,2
Чернівецька	263,0	242,2	241,5	249,6	243,9	251,0	240,8	-22,2
Чернігівська	280,5	251,7	241,0	243,6	239,2	226,7	217,7	-62,8

Джерело: на основі звітності Державної служби статистики України [6]

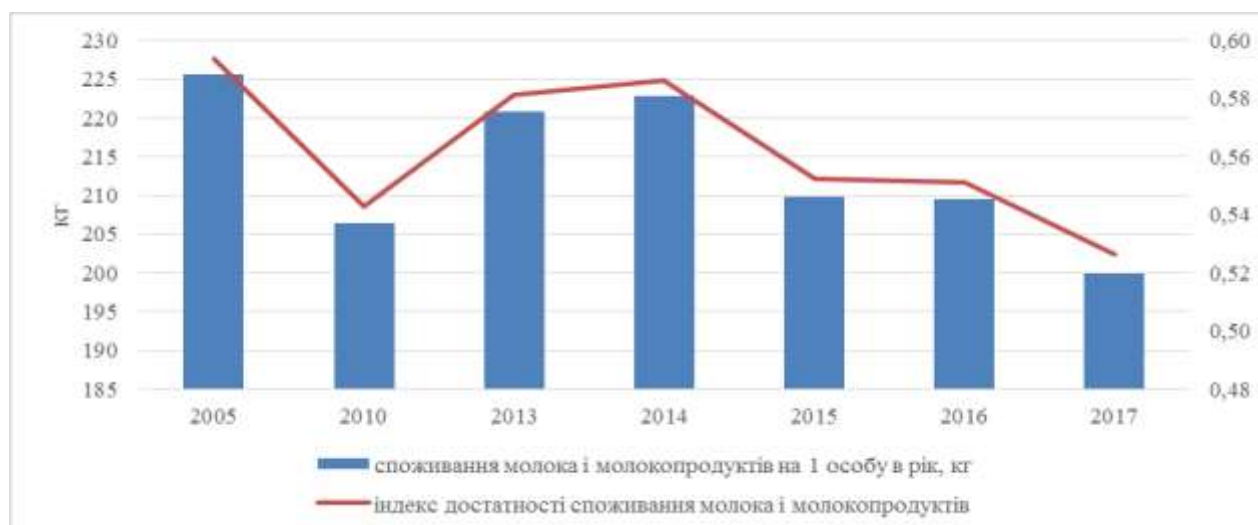
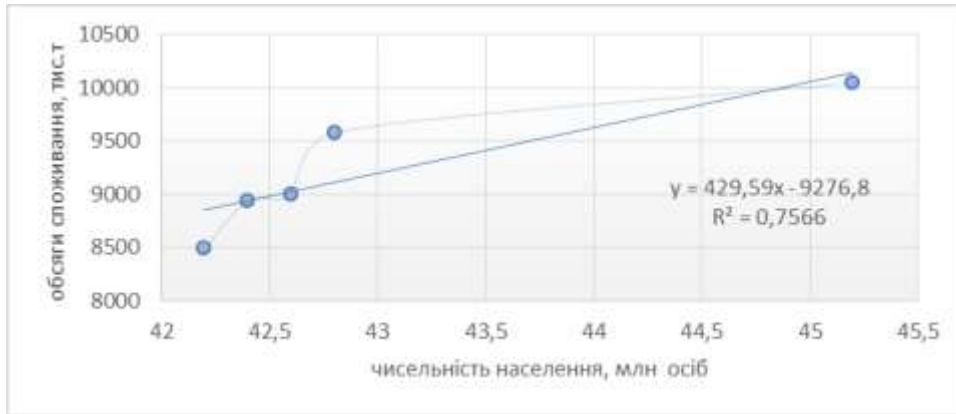

Рис. 1. Рівень достатності споживання молока і молокопродуктів в Україні

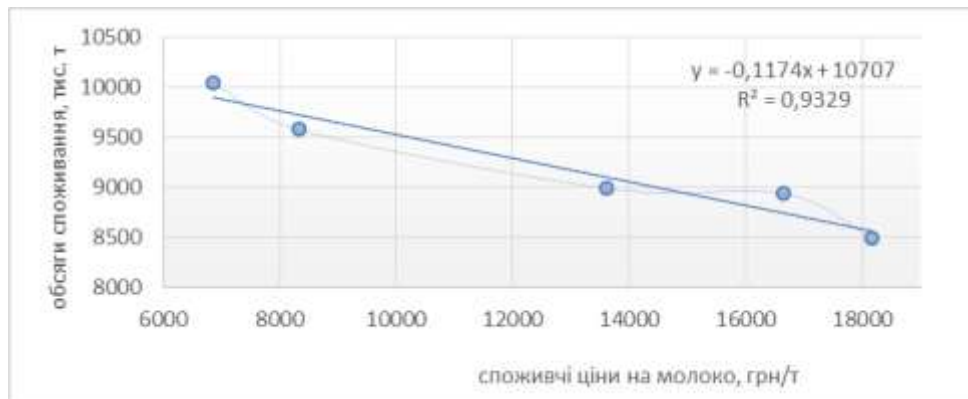
Джерело: на основі звітності Державної служби статистики України [6]

Основними чинниками впливу на обсяги споживання молока і молокопродуктів є рівень цін на продукцію та рівень доходів населення. Так, залежність обсягів споживання молока визначається чисельністю населення на 75,7%, рівнем цін на 93,3%, та рівнем доходів населення – на 79,2% (рис. 2).

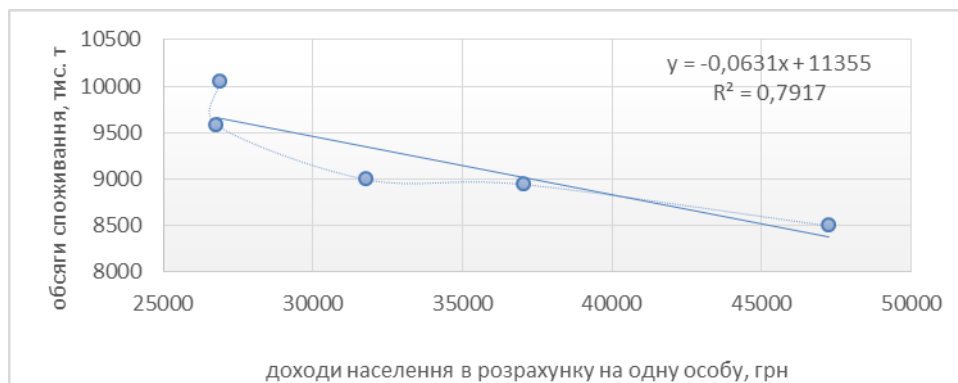
Проте, підвищення доходів населення не призводить до очікуваного зростання споживання молока, а навіть показує його скорочення, що зумовлене інфляційними процесами та перерозподілом сімейних бюджетів на соціальні витрати (рис. 2в). У зв'язку з цим, даний фактор при подальшому аналізі зміни обсягів споживання враховуватися не буде.

а) залежність обсягів споживання молока від чисельності населення

б) залежність обсягів споживання молока від рівня споживчих цін

в) залежність обсягів споживання молока від рівня середньодушових доходів населення
Рис. 2. Вплив основних факторів на зміну обсягів споживання молока та молочних продуктів в Україні

Джерело: власні дослідження на основі звітності Державної служби статистики України [6]

Економетрична модель залежності обсягів споживання молока населенням від обраних нами факторів матиме вигляд:

$$Y_c = 4010,16 + 0,147x_{1c} - 0,089x_{2c} \quad (1)$$

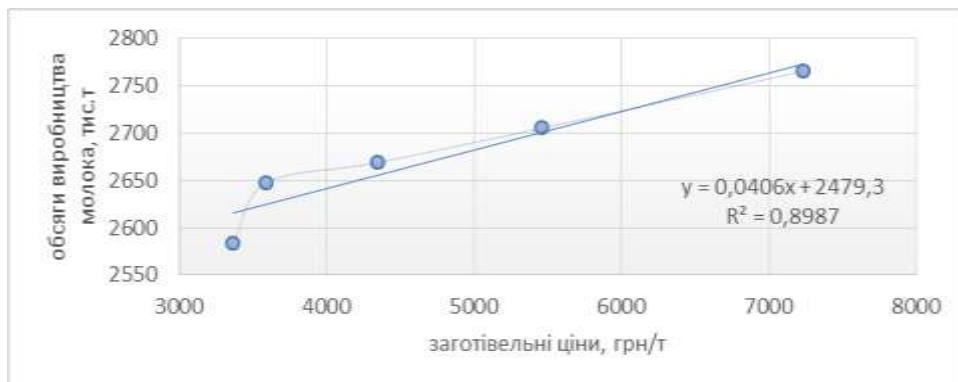
де Y_c – обсяги споживання молока та молокопродуктів, тис. т;

x_{1c} – чисельність населення, млн осіб;

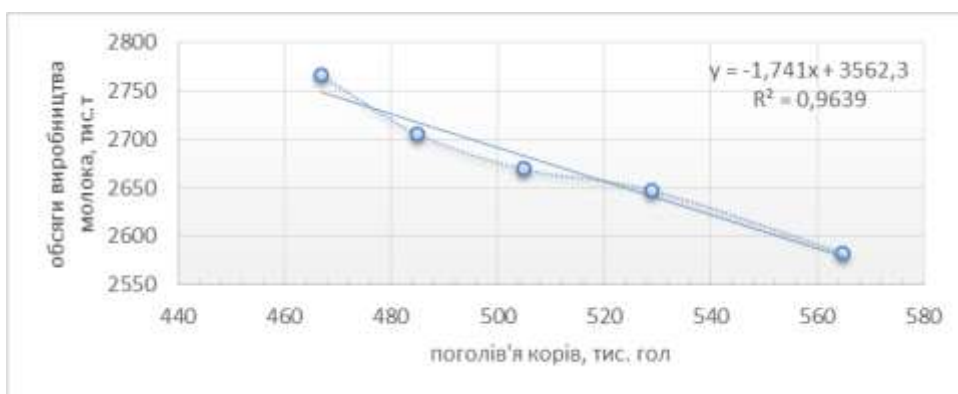
x_{2c} – рівень споживчих цін на молоко, грн/т.

Отже, із збільшенням чисельності населення на 1 тис. осіб обсяги споживання молока зростуть на 147 т, а із збільшенням ціни молока на 1 грн, обсяги споживання скоротяться на 89 т (рис. 2 а).

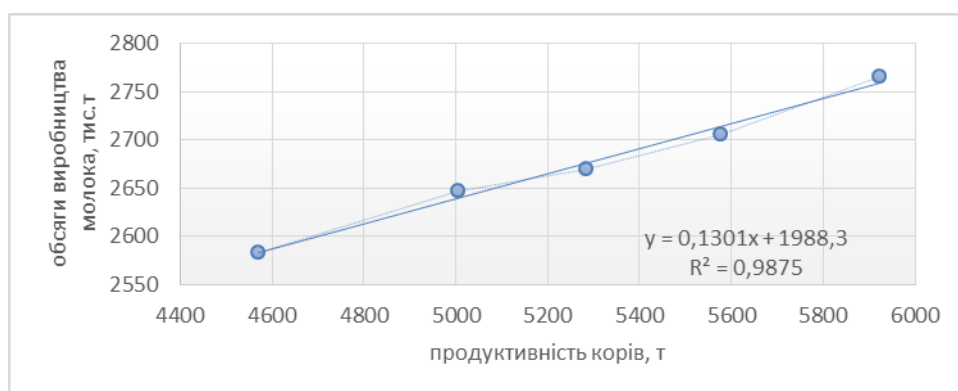
Основними чинниками, які мають вагомий вплив на зміну пропозиції молока на ринку є заготівельна ціна на молочну сировину (рівень впливу 89,87 %), обсяги поголів'я (рівень впливу 96,39 %) та продуктивність корів (рівень впливу 98,75 %) (рис. 3). Слід звернути увагу на те, що із збільшенням поголів'я приросту обсягів виробництва молока не спостерігається. Натомість має місце тісна залежність пропозиції молокосировини від продуктивності корів. Це свідчить про застосування прогресивних технологій виробництва сучасними агропідприємствами.

а) залежність обсягів виробництва молока від рівня заготівельних цін

б) залежність обсягів виробництва молока від поголів'я корів

в) залежність обсягів виробництва молока від продуктивності корів

Рис. 3. Вплив основних факторів на зміну обсягів виробництва молока в Україні
 Джерело: власні дослідження на основі звітності Державної служби статистики України [6]

Економетрична модель залежності обсягів пропозиції молока сільськогосподарськими виробниками від обраних нами факторів матиме вигляд:

$$Y_B = 2035,86 + 0,00458x_{1B} + 0,11689x_{2B}, \quad (2)$$

де Y_B – обсяги виробництва молока, тис. т;
 x_{1B} – заготівельні ціни на молоко, грн/т;
 x_{2B} – продуктивність корів, т.

Коефіцієнт детермінації – 0,9888, що свідчить про дуже високу тісноту зв'язку між обраними факторами та обсягами виробництва молока. Із збільшенням заготівельних цін на молоко на 1 грн обсяги пропозиції молока агропідприємствами зростуть на 4,6 т, а із збільшенням продуктивності корів на 1 т обсяги виробництва зростуть на 116,9 т.

У результаті проведеного кореляційно-регресійного аналізу встановлено, що за досліджуваний період формування попиту й пропозиції ринку молока і молокопродуктів України перебуває в тісній залежності від чисельності населення, рівня цін на готову продукцію, рівня заготівельних цін на молоко сировину та рівня продуктивності поголів'я. При цьому формування пропозиції молока сільськогосподарськими підприємствами має більш стабільний характер, ніж формування попиту з боку споживачів. На останній визначальний вплив має забезпечення достатнього рівня купівельної спроможності населення.

Висновки з проведеного дослідження. Таким чином, можна виділити наступні фактори, що формують ринок молока та молочних продуктів в Україні: поголів'я корів та їх продуктивність; якість молочної сировини, яка відповідає стандартам ЄС; формування достатньої пропозиції на молочну сировину та достатнього попиту з врахуванням купівельної спроможності населення.

Література

1. Ільчук М. М., Коновал І. А., Кирилюк О. Ф., Гурська І. С. Формування попиту та пропозиції на ринку основних видів тваринницької продукції. Київ: Нічлава, 2012. 363 с.
2. Кваша С. М., Іванько А. В. Моделювання часткової рівноваги на ринку молока та молочної продукції в Україні. *Економіка АПК*. 2017. № 7. С. 37-46.
3. Кернасюк Ю. Молочний сектор: реалії і перспективи. *Агробізнес сьогодні*. 2015. № 6(301). С. 10-15.
4. Мостенська Т. Г. Розвиток ринку молочної продукції. *Збалансування продовольчого ринку в контексті забезпечення продовольчої безпеки*: монографія. Київ: Кондор-Видавництво, 2015. С. 153-183.
5. Новак І. М. Тенденції розвитку світового ринку молока та досвід міжнародної торгівлі на зовнішніх ринках вітчизняних виробників молочної продукції. *Інноваційна економіка*. 2012. № 10. С. 98-102.
6. Офіційний веб-сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua> (дата звернення 19.04.2019).
7. П'янова О. В. Обґрунтування напрямів розвитку товарних портфелів підприємств молочної промисловості відповідно до загальносвітових та українських тенденцій споживчої поведінки. *Формування ринкових відносин в Україні*: зб. наук. пр. 2014. № 2. С. 89-95.
8. Про молоко та молочні продукти. Закон України від 24.06.2004 р. № 1870-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-15> (дата звернення 11.05.2019).
9. Саблук П. Т. Економіка виробництва молока і молочної продукції в Україні: монографія. Київ: ННЦ «Інститут аграрної економіки», 2005. 340 с.
10. Свиноус І. В., Іванова Л. С. Організаційно-економічні засади виробництва молока в сільськогосподарських підприємствах України. *Сталий розвиток економіки*. 2014. № 3. С. 91-96. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2014_3_16 (дата звернення 11.05.2019)

References

1. Ilchuk, M.M., Konoval, I.A., Kyryliuk, O.F., and Hurska, I.S. (2012), *Formuvannia popytu ta propozytzii na rynkakh osnovnykh vydiv tvarynytskoi produktsii* [Formation of demand and supply on the markets of the main types of livestock products], Nichlava, Kyiv, Ukraine, 363 p.
2. Kvasha, S.M. and Inanko, A.V. (2017), "Modeling of the partial equilibrium at the milk and dairy market in Ukraine", *Ekonomika APK*, no. 7, pp. 37–46.
3. Kernasiuk, Yu. (2015), "Dairy sector: realities and prospects", *Ahrobiznes sohodni*, no. 6 (301), pp. 10–15.
4. Mostenska, T.H. (2015), "Development of the dairy market", *Zbalansuvannia prodovolchoho rynku v konteksti zabazpechennia prodovolchoi bezpeky* [Balancing the food market in the context of food security], monograph, Kondor-vydavnytstvo, Kyiv, Ukraine, pp. 153–183.
5. Novak, I.M. (2012), "Trends in the development of the global milk market and the experience of international trade in foreign markets of domestic producers of dairy products", *Innovatsiina ekonomika*, no. 10, pp. 98–102.
6. State Statistics Service of Ukraine (2019), available at: <http://www.ukrstat.gov.ua/>. (access date April 19, 2019).
7. Piankova, O. V. (2014), "Justification directions of commodity portfolio dairy industry in accordance with global trends and Ukrainian consumer behavior", *Formuvannia rynkovykh vidnosyn v Ukraini: zb. nauk. pr.*, no. 2, pp. 89-95.

8. The Verkhovna Rada of Ukraine (2004), The Law of Ukraine "About milk and dairy products" dated 24.06.2004, № 1870-IV, available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1870-15> (access date May 11, 2019).

9. Sabluk, P.T. (2005), *Ekonomika vyrobnytstva moloka i molochnoi produktsii v Ukraini* [Economics of milk production and dairy products in Ukraine], monograph, NNTs IAE, Kyiv, Ukraine, 340 p.

10. Svytnous, I.V. and Ivanova, L.S. (2014), "Organizational and economic principles of milk production in agricultural enterprises of Ukraine", *Stalyi rozvytok ekonomiky*, no. 3, pp. 91-96, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/sre_2014_3_16 (access date May 11, 2019).

Стаття надійшла до редакції 17.05.2019 р.

*Рецензент: д-р екон. наук, професор ВП НУБіП України
«Бережанський агротехнічний інститут» С.М. Судомир*

УДК 338.47

JEL Classification: C15, O53, L96

**Щуровская А.Ю.,
канд. экон. наук, доцент, доцент кафедры
экономической теории и управления проектами,
Одесская национальная академия связи имени А.С. Попова**

ОЦЕНКА ВЛИЯНИЯ РАЗВИТИЯ ТЕЛЕКОММУНИКАЦИЙ НА РАЗВИТИЕ ЭКОНОМИКИ РЕСПУБЛИКИ АЗЕРБАЙДЖАН

**Shchurovska A.Yu.,
cand.sc.(econ.), assoc. prof., associate professor at the
department of economic theory and project management,
O.S. Popov Odessa National Academy of Telecommunication**

EVALUATION OF THE IMPACT OF TELECOMMUNICATIONS DEVELOPMENT ON THE DEVELOPMENT OF THE ECONOMY OF THE REPUBLIC OF AZERBAIJAN

Постановка проблемы. На современном этапе развития экономики Азербайджана важную роль во взаимодействии и экономическом развитии предпринимательских структур играет телекоммуникационная сфера, и, в частности, рынок телекоммуникационных услуг. Эта сфера не просто служит необходимым условием эффективного функционирования предприятий всех отраслей, но и энергично влияет на сами процессы управления. Роль телекоммуникационной связи в экономическом развитии определяется тем, что путем внедрения новейших информационных и коммуникативных технологий (ИКТ) она позволяет включить и потребителей, и производителей в единое информационное пространство не только Азербайджана, но и всего мира.

Сфера телекоммуникаций является одним из наиболее существенных секторов мировой экономики, которая динамически развивается и формирует предпосылки для дальнейшего развития информационного общества. Мировая телекоммуникационная сфера предоставляет широкий спектр современных телекоммуникационных и инфокоммуникационных услуг, качественные характеристики которых отвечают высоким потребностям потребителей. При этом развитие сферы телекоммуникаций существенно влияет как на социальное, так и на экономическое развитие многих стран. Поэтому исследование вопросов, связанных с определением степени и закономерностей влияния развития телекоммуникаций на развитие экономических систем являются актуальными.

Анализ последних исследований и публикаций. Проблемам определения состояния и перспектив развития сферы телекоммуникаций, а также влиянию этой сферы на развитие национальной и мировой экономики посвящены труды многих ученых [1-4]. В частности, вопросам взаимосвязи развития сферы телекоммуникаций и национальной экономики посвящены работы